

זה שהנרצע יוצא ביובל ולא קודם לכן, הדברים אמורים רק אם היובל הגיע לפני שעברו שש שנים מרציעת העבד.

אבל היכא דעבד שש, אבל בכגון שהעבד כבר עבד שש שנים מתאריך רציעתו, לא מסתבר שיחא סופו חמור מתחלתו. לא מסתבר שהעבדות שמוטלת על העבד מכח רציעתו, תהיה חמורה יותר מן העבדות שהיתה מוטלת עליו בתחילת ממכרו:

מה היא העבדות המוטלת עליו בתחלתו? שש שנים! אם כן, אף העבדות שבסופו לאחר שנרצע, נמי שש שנים בלבד היא, ולא יותר.

לפיכך קמשמע לן השמיענו הכתוב "ועבדו לעולם". כלומר, עד לזמן שראוי להחשב כעבד עולם, והיינו לעולמו של יובל.

שחמישים שנה קרויים עולם. ואין הכוונה שהעבד יעבוד חמישים שנה שלמות, אלא עובד עד שנת היובל [שהיא שנת החמישים], בין אם היובל חל סמוך לרציעתו, ובין אם הוא חל רחוק ממנה.⁽⁵⁹⁰⁾

ואגב שהובאו בסוגייתנו הברייתות הדנות בדין יציאת היובל, הגמרא דנה בדבריהן בהרחבה.

ועתה הגמרא חוזרת לרזן בשאלה מי הוא התנא שאינו דורש "שכיר שכיר" לגזרה שוה:

ומקשינן: אלא, מאחר שאין להוכיח מדברי אף אחד מן התנאים שהזכרו לעיל, שאין דורשים "שכיר שכיר" לגזרה שוה, אם כן חוזרת השאלה: מאן תנא דלא יליף "שכיר שכיר"?

מי הוא אותו תנא שאינו דורש "שכיר שכיר" לגזרה שוה?

ומתרצינן: רבי היא:

דתניא: נאמר [ויקרא כה] בענין עבד עברי טו-ב הנמכר לנכרי: "אחרי [ש]נמכר גאולה תהיה לו. אחד מאחיו יגאלנו [יפדנו] או דודו, או בן דודו".

"ואם לא יגאל באלה [בגאולת הקרובים], ויצא בשנת היובל".

ושנינו בברייתא: "ואם לא יגאל באלה" —

רבי אומר: הכתוב הזה מלמדנו, שרק באלה, בגאולת הקרובים, הוא נגאל. ואין נגאל [יוצא לחרות] ביציאת שש שנים.

ומדוע הייתי חושב שהוא יוצא לחרות כעבור שש שנים?

מפני שהייתי יכול לומר: והלא דין הוא שנלמד זאת בקל וחומר, מעבד עברי הנמכר לישראל

דין [בתוספת הסבר]. ועיין שם.

590. רש"י שמות כא ו.

עצמו מדעתו אינו יוצא ביובל. [ובנרצע יש לומר שיוצא ביובל מפני שכבר עבד שש שנים כמבואר בגמרא להלן].

על פי מהרש"א ד"ה גמ' אבל מכרוהו בית

ומה מי שאינו נגאל ב"אלה", דהיינו, עבד עברי הנמכר לישראל, (591) אינו יוצא לחרות על ידי שפדאוהו קרוביו, אלא אם כן הוא גאל את עצמו, (592) ובכל זאת הוא נגאל בשש.

אם כן, זה, עבד עברי הנמכר לגוי, שנגאל ב"אלה", בגאולת הקרובים, נמצא שהתורה ריבתה בו יציאת לחרות יותר מאשר בנמכר לישראל. וכי אינו דין שנאמר שאף הוא נגאל בשש, שהרי קל וחומר הוא מנמכר לישראל?!

תלמוד לומר, לפיכך נאמר: "באלה", ללמד שדוקא באלה הוא נגאל, ואין נגאל בשש.

עד כאן דברי רבי.

ומתוך דברי רבי מבואר שנמכר לישראל אינו יוצא לחרות על ידי גאולת קרוביו.

[שהרי רבי אמר: "ומה מי שאינו נגאל באלה", והיינו הנמכר לישראל].

והגמרא מוכיחה מכאן, שרבי אינו דורש "שכיר שכיר" לגזרה שוה:

ואי סלקא דעתך יליף "שכיר שכיר", אם יעלה בדעתך שרבי דורש "שכיר שכיר" לגזרה שוה, אם כן קשה:

אמאי קאמר, מדוע רבי אמר: ומה מי שאינו נגאל באלה?

כלומר, שנמכר לישראל אינו נגאל על ידי הקרובים.

נילף, נלמד בגזרה שוה "שכיר שכיר", שאף הנמכר לישראל נגאל על ידי קרובים!

שהרי, כשם שלומדים מוכר עצמו לישראל ממכרוהו בית דין בגזרה שוה "שכיר שכיר", כך ראוי ללמוד את הנמכר לישראל מנמכר לגוי בגזרה שוה.

שהרי גם בנמכר לגוי נאמר "שכיר" [שם]: "כשכיר שנה בשנה יהיה עמו".

אלא, בהכרח, שרבי אינו דורש "שכיר שכיר" לגזרה שוה. ולפיכך הנמכר לישראל אינו נפדה על ידי קרובים, מפני שלא נאמרה בו עצמו גאולת קרובים. ואין ללמוד זאת בגזרה שוה. (593)

האדון, אך אם העבד או האדון אינם מסכימים לכך אי אפשר לגאולו. מה שאין כן בנמכר לגוי, שיכולים קרוביו לפדותו בעל כרחו של העבד ושל האדון. [ואף מצוה עליהם לפדותו אם ידו אינה משגת].

593. א. לכאורה הגמרא יכלה להוכיח שרבי לא דרש "שכיר" "שכיר" באופן פשוט:

אם נאמר שרבי דרש "שכיר" "שכיר", מדוע הוא הוצרך להוכיח מקל וחומר שהיה ראוי לומר שנמכר לגוי יצא בשש? והלא יש ללמוד זאת בגזרה שוה "שכיר" "שכיר"!

591. מסקנת התוספות שמדובר כאן בעבד עברי שמכרוהו בית דין, וכתב מהרש"א שאין לפרש שמדובר במוכר עצמו, שהרי הגמרא הבינה שרבי אינו דורש "שכיר" "שכיר". ולפי זה מוכר עצמו הלא אינו יוצא בשש. [אבל עיין מהרי"ט על דברי תוספות ד"ה מאי קאמר, והובא בהערה 515 על תוספות. ועיין עוד בתוספות שם].

592. "נמכר לישראל אין קרובים יכולים לפדותו על כרחו של לוקח או של עבד" – לשון המאירי. ומשמע מדבריו שבודאי אף הנמכר לישראל נגאל על ידי קרוביו מדעתו ומדעת

ודחינן: אמר רב נחמן בר יצחק: לעולם אף רבי יליף דורש "שכיר שכיר" לגזרה שוה.

ושאני הכא, ושונה הוא דין גאולת הקרובים, דאמר קרא בענין הנמכר לגוי "או דודו יגאלנו".

מיעט הכתוב, "יגאלנו" הקרוב — רק לעבד עברי זה, שנמכר לגוי, ולא לעבד עברי אחר, הנמכר לישראל!

ללמדך, שרק הנמכר לגוי נגאל בקרובים, ולא הנמכר לישראל. (594)

ואגב שהגמרא דנה בברייתא המביאה את דברי רבי, הגמרא ממשיכה לדון בדבר.

שנינו בברייתא "ואם לא יגאל באלה" — רבי אומר "באלה" הוא [הנמכר לגוי] נגאל, ואינו נגאל בשש.

ומשמע מדברי הברייתא, שיש חולקים על רבי, וסוברים שעבד עברי הנמכר לגוי יוצא בשש. (595) (596)

והוינן בה: ומאן תנא דפליג עליה דרבי? ומי הוא התנא החולק על רבי?

ומשנינן: רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא הם, שהם דורשים את המילה "באלה" לדרשא אחרת. והכתוב לא בא ללמד שאינו יוצא בשש. וכדלהלן:

דתניא: נאמר "ואם לא יגאל באלה".

[שם ד"ה אי בעית] נראה שגם למסקנא יש מאן דאמר שאינו דורש שכיר שכיר. [ועיין ריטב"א יד ב ד"ה ומאן תנא].

595. בדרך כלל כשברייתא מביאה דרשת תנא שאין עליו חולקים, שנינו: "אמר רבי פלוני" ואילו כאשר יש חולקים בדבר שנינו: "רבי פלוני אומר". וכאן ששנינו "רבי אומר" משמע שיש חולקים עליו. [כך נראה בפשטות. ועיין ספר אור חדש, הובא בכירורי השיטות].

596. למרות שלעיל [יד ב] דרשו חכמים "ועבדך שש שנים" — זה [שמכרוהו בית דין], ולא מוכר עצמו. חכמים אינם ממעטים מפסוק זה מוכר עצמו לגוי, מפני שיש להוכיח מן הקל וחומר שהוא יוצא בשש, ולפיכך ראוי להעמיד את המיעוט "ועבדך שש שנים" במוכר עצמו לישראל בלבד. [שבו לא שייך קל וחומר]. ס' המקנה. [וכן יש ללמוד מדברי מהרי"ט ד"ה ואי ס"ד יליף שכיר שכיר. ע"ש].

אך הגמרא לא נקטה את הראיה הזאת מפני שאפשר לדחותה ולומר שהיה נח לרבי ללמוד זאת בקל וחומר, מפני שהוא דבר של סברא. יותר מאשר ללמוד זאת מגזרה שוה שאין בזה שום סברא. [על פי תירוץ ראשון בעצמות יוסף. ולזה התכוין המהרש"א. ועיין עוד בעצמות יוסף, במהרי"ט, ובפני יהושע].

ב. מדוע רבי לא דרש קל וחומר הפוך? ומה נמכר לגוי שלא נאמר בו שיוצא בשש, בכל זאת הוא נגאל בקרובים, אם כן, נמכר לישראל שיוצא בשש, וכי אינו דין לומר שיגאל בקרובים?

עיין תוספות ד"ה אמר קרא.

594. למסקנת הגמרא כאן. אין שום תנא שאינו דורש "שכיר" "שכיר", וקושיית הגמרא לעיל "הניחא למאן דיליף שכיר שכיר, אלא למאן דלא יליף" וכו' התבססה על התנאים המוזכרים בגמרא כאן, ולמסקנא אין להוכיח מדבריהם שאינם דורשים "שכיר שכיר". [רמב"ן להלן טו א ד"ה הקישה באמצע הדיבור]. אבל מהריטב"א

רבי יוסי הגלילי אומר: המילה "באלה" מלמדת, שדוקא "באלה" בגאולת הקרובים העבד הנמכר לגוי יוצא לשחרור.

אבל אם הוא נגאל בשאר אדם, כלומר, אם פדאוהו אחרים, אין העבד יוצא לשחרור, אלא לשעבוד, הרי הוא משתעבד למי שפדאוהו.

רבי עקיבא אומר: אדרבה, "באלה", בגאולת הקרובים העבד יוצא מידי אדונו הנכרי לשעבוד להשתעבד לקרוביו.

ואילו בגאולת שאר כל אדם העבד יוצא לשחרור.

ובסמוך הגמרא תבאר את מחלוקתם.

על כל פנים, בין רבי יוסי הגלילי ובין רבי עקיבא לא דרשו את המילה "באלה" למעט שאין הנמכר לגוי יוצא בשש. ומכאן, שלדעתם הנמכר לגוי יוצא בשש.

הגמרא מבארת את טעמו של רבי יוסי הגלילי ושל רבי עקיבא:

והוינן בה: מאי טעמא דרבי יוסי הגלילי? מה הוא טעמו של רבי יוסי הגלילי?

ומשנינן: אמר קרא: "ואם לא יגאל באלה ויצא בשנת היובל". וכך יש לדרוש את הפסוק:

אם לא יגאל באלה, בגאולת הקרובים, אלא

בגאולת אחר, שאינו קרוב, אזי — ויצא מידי אותו אחר בשנת היובל.

ומשמע שלפני היובל הוא לא יצא. ומכאן אתה למד, שאם פדאו אדם אחר, הרי הוא משתעבד לו.

ורבי עקיבא חולק ואומר: כך יש לדרוש את הפסוק:

אם לא יגאל בידי אחר, אלא באלה, בקרובים, אזי — ויצא מידי הקרובים בשנת היובל.

ומשמע שלפני היובל הוא לא יצא. ומכאן, שאם פדאוהו הקרובים הרי הוא משתעבד להם.

והגמרא דוחה זאת:

ותמהינן: והרי רבי יוסי הגלילי יתמה על דברי רבי עקיבא:

איך יתכן לדרוש את הכתוב "ואם לא יגאל 'אלא' באלה"?

מידי [וכי] "אלא באלה" כתיב?!

אדרבה, הכתוב אומר "ואם לא יגאל באלה"!⁽⁵⁹⁷⁾

ובעל כרחך לא זה היה טעמו של רבי עקיבא.

597. כן יש לפרש את הגמרא לפי הגירסא הכתובה לפנינו. וכן פירש מהר"ם. [והמהרש"א [על תוד"ה ורבי יוסי] הבין שלפי גירסתנו הקושיא היא על רבי יוסי הגלילי. ולפיכך כתב

שלא יתכן לגרוס כך]. ויש גורסים: "ורבי עקיבא מידי אלא באלה כתיב", [מסורת הש"ס]. וזה מתיישב יותר. ועיין תוספות [ד"ה ורבי יוסי הגלילי]. ומהרש"א שם.

— הקש את דין גאולת הקרובים לדין גאולת עצמו, שהרי גאולת הקרובים נכתבה לפני גאולת עצמו:

מה כמו שגאולת עצמו היא לשחרור —
אף גאולת קרובים היא לשחרור.

ורבי עקיבא סבר: מקרא נדרש לאחריו — כשדורשים את המקרא ללמד על מקרא אחר, אזי הוא נדרש ללמד על המקרא שאחריו.

ולפיכך, שדי גאולת אחרים אנאולת עצמו — הקש את דין גאולת אחרים לדין גאולת עצמו. שהרי גאולת אחרים נאמרה בפסוק לאחר גאולת עצמו:

מה גאולת עצמו היא לשחרור —
אף גאולת אחרים היא לשחרור.

ומקשינן: אי הכי, אם בכך תלויה מחלוקתם של רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא, אם כן, "באלה" — למה לי?

מדוע הם הוצרכו לדרוש את הכתוב "ואלה" כמבואר לעיל בבביתא, [לרבי יוסי הגלילי — באלה לשחרור, אבל בשאר כל האדם לשעבוד. ולרבי עקיבא — באלה לשעבוד, אבל בשאר כל האדם לשחרור?] (600)

אלא בהאי קרא קמפלגי, שורש מחלוקתם של רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא, הוא בפסוק אחר:

נאמר בענין עבד עברי הנמכר לגוי [שם פסוק מט]: "או דודו או בן דודו יגאלנו. או השיגה ידו ונגאל".

וכך הוא ביאור דברי הכתוב:

"או דודו או בן דודו יגאלנו" — זו גאולת קרובים.

"או השיגה ידו" — זו גאולת עצמו.

"ונגאל" (598) — זו גאולת אחרים.

כלומר, הכתוב מלמד שאף אחרים יכולים לפדות את העבד אפילו בעל כרחו של האדון הגוי. (599)

והנה, אין ספק שגאולת העבד עצמו היא לשחרור, והכל מודים שמקשים אליה את הגאולה שנכתבה בסמוך לה. אלא שנחלקו איזו גאולה הוקשה לגאולת עצמו:

רבי יוסי הגלילי סבר: "מקרא נדרש לפניו" — כשדורשים את המקרא ללמד על מקרא אחר, אזי הוא נדרש ללמד על המקרא שנכתב לפניו.

ולפיכך, שדי גאולת קרובים אנאולת עצמו

598. כנראה המילה "ונגאל" מיותרת, והיה די לכתוב "או אחד מאחיו או השיגה ידו".

599. ובעובד כוכבים שתחת ידינו הכתוב מדבר. רש"י.

600. הגמרא הבינה שרבי יוסי הגלילי סובר

שמקרא נדרש לפניו בדוקא, ולא לאחריו. ורבי עקיבא סובר שמקרא נדרש לאחריו דוקא ולא לפניו, וממילא התמעטה הגאולה השניה [לרבי יוסי הגלילי — אחרים לשעבוד. לרבי עקיבא — קרובים לשעבוד]. ולפיכך הגמרא תמהה: אם כן, מדוע הם הוצרכו לדרוש את "באלה"? [ריטב"א. ועיין שם].

ומתצינן: **אי לאו**, אילו לא היה נאמר **"באלה"**, הוה **אמינא** הייתי אומר שהמקרא **נדרש בין לפניו ובין לאחריו**.

יש לדרוש שגאולת עצמו בא ללמד בין על גאולת הקרובים שהוזכרה במקרא לפניה, ובין על גאולת אחרים שהוזכרה לאחריה.

והכל, וכל הגאולות דינן שוה, שהן **לשחרור**, ולא לשעבוד.

לפיכך הכתוב הוצרך לומר **"באלה"** – ללמד שיש גאולה שהיא לשחרור ויש גאולה שהיא לשעבוד.

ונחלקו רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא איזו מהן היא לשחרור, ואיזו לשעבוד.

ותמהינן על דברי התרצן: לדבריך, בדרך כלל מקרא נדרש בין לפניו ובין לאחריו, וכאן הכתוב אמר **"ואלה"**. ומטעם זה אין דורשים את הכתוב אלא ללמד על אחד מהם.

ואי הכי, הדר **קושיא לדוכתיה**. אם כן חוזרת הקושיא לעיל למקומה: הרי מהכתוב **"ואלה"** משמע כדברי רבי יוסי הגלילי **"ואם לא יגאל באלה"**, אלא באחר, אזי **"ויצא בשנת היובל"**, ולא קודם לכן].

ואיך דרש רבי עקיבא את הפסוק **"ויצא בשנת היובל"** על גאולת הקרובים?

ומכח קושיא זו הגמרא חוזרת בה ממה שהיה פשוט לנו עד כה:

עד עתה היה פשוט לנו שלדברי הכל **"באלה"** היינו בקרובים.⁽⁶⁰¹⁾

ולפי זה, אכן משמע כדברי רבי יוסי הגלילי: **"אם לא יגאל באלה"**, בקרובים, אלא באחר, אזי **"ויצא בשנת היובל"**, ולא קודם.

ולפיכך הקשנו על דברי רבי עקיבא, איך אפשר לומר שהפסוק **"ויצא בשנת היובל"** מתייחס לקרובים?

וכדי ליישב את דברי רבי עקיבא הגמרא חוזרת בה מהבנה זו:

אלא אפשר לפרש את המילה **"באלה"**, בין על הקרובים, ובין על אחרים. שהרי גם גאולת אחרים הוזכרה בפרשה,⁽⁶⁰²⁾ וכפי שהגמרא אמרה לעיל.

ובסברא קמפלגני, רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא נחלקו בסברא: במה יותר מסתבר להעמיד את **"באלה"** –

רבי יוסי הגלילי סבר: מסתברא שגאולת אחרים לשעבוד היא, וכפי שיבואר בסמוך.

ולכן צריך לומר ש**"באלה"** היינו בקרובים, וכך אמר הכתוב: אם לא יגאל בקרובים אלא באחר, אזי, **ויצא ביוכל** ולא קודם.

602. שנאמר [ויקרא כה טז]: "או דודו או בן דודו יגאלנו. או משאר בשרו ממשפחתו יגאלנו [זו גאולת הקרובים]. או השיגה ידו [זו גאולת עצמו] 'ונגאל'." "ונגאל" – זו גאולת אחרים כמבואר בגמרא לעיל.

601. מפני שמלבד גאולת עצמו לא הוזכרה בפסוק לעיל בפירושו, אלא רק גאולת קרובים. [ובגאולת עצמו בודאי העבד יוצא לחרות, ויש ללמוד מהפסוק שאף בגאולת הקרובים העבד יוצא לחרות].

ומדוע הסתבר לרבי יוסי הגלילי שגאולת אחרים לשיעבוד היא?

משום דאי אמרת לשחרור, הווי מימנעי ולא פרקי ליה.

מפני שאם תאמר שגאולת אחרים היא לשחרור, אם כן הם ימנעו מלפדות את העבד מכספם, שהרי לא ירויחו מכך דבר.

ולפיכך, מסתבר שהתורה אמרה שכאשר אחרים פודים את העבד, הרי הוא משתעבד להם, כדי שהם יפדוהו מידי הגוי.

אבל, בקרובים אף אם העבד לא ישתעבד להם, הם יפדוהו, מפני שהוא קרובם.

ורבי עקיבא סבר: מסתברא שגאולת קרובים לשיעבוד היא, וכפי שיבואר בסמוך.

ולפיכך צריך לומר ש"באלה", היינו באחרים, וכך אמר הכתוב: ואם לא יגאל באחרים אלא בקרובים, אזי ויצא בשנת היובל ולא קודם.

ומדוע הסתבר לרבי עקיבא שגאולת קרובים לשעבוד היא?

משום דאי אמרת שגאולת הקרובים היא לשחרור, אזי, כל יומא ויומא אזל ומשעבד

נפשיה, העבד יסמוך על כך שקרוביו יפדוהו, ועל סמך זה הוא ימכור את עצמו לנכרים. (603)

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: ברייתא זו שמחלקת בין דין גאולת הקרובים לגאולת אחרים, היא דברי רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא.

אבל חכמים אומרים: הכל, בין גאולת קרובים ובין גאולת אחרים, היא לשחרור.

וכך אמר הכתוב "ואם לא יגאל באלה", כלומר, בין בקרובים ובין באחרים, אזי "ויצא בשנת היובל", ולא קודם.

אבל אם הוא נגאל בקרובים או באחרים, הרי זה משתחרר מיד.

ומבארין: מאן חכמים, מי הם אותם חכמים שחולקים על רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא?

רבי היא. דמפיק ליה לחאי "באלה" לדרשה אחרינא.

רבי דרש [בברייתא דלעיל] את המילה "באלה" לדרשה אחרת [שעבד עברי הנמכר לנכרי אינו יוצא בשש], ולדבריו "באלה" לא נאמר כדי לחלק בין גאולת הקרובים לגאולת אחרים.

ובפסוק שאחריו נאמר "ואם לא יגאל באלה". והכל מודים שהמילה "באלה" באה להדגיש שרק בגאולת "אלה" הכתוב אומר שהיא לשחרור, ולא בגאולה אחרת. כלומר: הפסוק מלמדנו שאחת מן הגאולות היא לשחרור ואחת אחרת היא לשעבוד. אבל לא התבאר בפירוש בכתוב איזו מן הגאולות היא לשחרור ואיזו לשעבוד. ונחלקו רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא

איזו מן הגאולות מסתבר להעמידה לשחרור ואיזו לשעבוד. כדלהלן בגמרא.

603. למסקנת הגמרא רבי עקיבא מפרש "באלה" היינו באחרים — לשחרור, ואילו בקרובים לשעבוד.

וקשה: הלא רבי עקיבא עצמו אמר בברייתא להיפך: "באלה" לשעבוד בשאר כל אדם

ומקשינן: ורבי, האי "ויצא בשנת היובל"
— מאי עביד ליה?

מדוע הכתוב הוצרך לומר כאן שהעבד יוצא מתחת אדונו ביובל? הרי כבר נאמר קודם לכן באותה פרשה [ויקרא כה נ]: "וחשב עם קונוהו משנת המכרו לו עד שנת היובל".

ומפסוק זה יש ללמוד שהעבד יוצא בשנת היובל! ואם כן, מדוע הכתוב חזר על כך פעם שניה? (604)

ומתרינין: מיבעי ליה — לברתניא.

הכתוב נצרך ללמד את הדין ששנינו בברייתא:

שנינו בברייתא: הכתוב "ויצא בשנת היובל", מדבר בעובד כוכבים שישנו תחת ידך.

כלומר, אף על פי שהנכרי נמצא תחת שלטון ישראל, אסור להערים על האדון הנכרי ולהוציא ממנו את עבדו העברי בעל כרחו לפני היובל. (605)

שמא תאמר, מנין לנו שמדובר בעובד כוכבים שישנו תחת ידך [תחת שלטון ישראל]?

או, אולי הכתוב אינו מדבר בכך, אלא בעובד כוכבים שאינו תחת ידך. אבל בעובד

לשחרור!

ויש לומר: רבי עקיבא התייחס לדברי רבי יוסי הגלילי, ואמר לו: "באלה" — כלומר, מה שאתה קורא "באלה" דהיינו קרובים לשעבוד. ואילו שאר כל אדם לשחרור. אבל רבי עקיבא עצמו סובר ש"באלה" היינו באחרים. [תוספות. ועיין מאירי].

604. לדעת רבי היה ראוי לכתוב "ואם לא יגאל באלה [כלומר: שלא יגאל כלל לא בגאולת אחרים ולא בגאולת קרובים, אזי —] לא יצא". והיינו מבינים שהכוונה היא שלא יצא בשש שנים. אבל פשיטא שיצא ביובל שהרי נאמר "וחשב עם קונוהו... עד שנת היובל". ולפיכך הגמרא תמהה: מדוע הכתוב הזכיר גם כאן את יציאת היובל? [רש"ש על תוד"ה ורבי].

אבל, לדעת רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא, כך אמר הכתוב — "ואם לא יגאל באלה — אלא בגאולה אחרת, אזי — ויצא בשנת היובל". ולפי זה אי אפשר היה לומר "ואם לא יגאל באלה — לא יצא". שהרי מדובר באופן שהעבד נגאל מידי הגוי והוא יוצא מידי מיד. אלא הכתוב אומר

"ויצא בשנת היובל", כלומר: למרות שהוא יוצא מידי הגוי מיד, בכל זאת הוא משתעבד למי שפדאו ויוצא ממנו ביובל.

[כן נראה לפרש על פי דרך הרש"ש הנ"ל. ויש מפרשים את דברי תוספות בדרך אחרת, עיין עצמות יוסף לפני יהושע, ועיין פירוש אחר במאירי].

605. רש"י פירש: "ואי אתה רשאי לבא עליו בעקיפין". כלומר: אינך יכול להוציא ממנו את העבד על ידי טענות שוא. [כן נראה על פי הגמרא בבא קמא ק"ג א. ופרש"י שם. ועיין הערה 547 על תוספות].

והריטב"א כתב: "ואף על פי שהוא [הגוי] כפוף תחת ידינו לא נוציאנו מידו קודם לכן בעל כרחו, אבל ביובל נוציאנו מידו בעל כרחו, דביובל אית לן טענה לאפוקי מרשותיה". [והשמיט את "בעקיפין", ועיין תוספות טז א ד"ה בעובד. ועיין מאירי].

ואפילו לדעת האומר גזל עכו"ם מותר [בבא מציעא ק"א ב], אסור להוציא בעל כרחו של הגוי לפני היובל משום חלול השם. [ריטב"א].